

5. táblázat

A rendszert nem használó kutatók válaszai

	Szám
1. Ismeri-e az on-line keresőrendszereket?	
Igen	11
Nem	3
Nincs válasz	5
2. Ha ismeri, miért nem használja?	
Munkájához szükségtelen	3
Használja ingyenesen	2
Általános egyéni idegenkedés	1
Új munkatárs, nem ismeri az intézménybeli munkamegosztást	1
Kedvezőtlen véleményt hallott a kulcsszavakról	1
Kedvezőtlen tapasztalata volt máshol	1
3. Miért használja az NBS könyvtárát?	
Folyóiratállománya miatt	14
Csendes	3
Jó a gyűjteménye	5
Könyvtárközi kölcsönzés	4
Tégas	3
A könyvtárosok segítőkészek	2
Gyorsan megkapja, amit keres	1
4. Általános vélemény a könyvtárról	
Nagyon elégedett	11
Elégedett	2
Egyik sem	0
Elégedetlen	0
Nagyon elégedetlen	0
Nincs válasz	6

Következtetések

A könyvtár munkatársai általában igen lelkesen fogadják az on-line keresés lehetőségét. Mivel azonban egyes esetekben a kihasználás csak lassan növekedett, ezért bizonyos intézkedések váltak szükségessé a folyamatos használat érdekében. Úgy tűnik, hogy a nagyobb népszerűség hiányának okát a költségekben kell keresni.

Elhangzottak olyan panaszok is, hogy on-line módszerrel nem kapható elegendő információs anyag. Így például régebben lezárt kutatási témákra valóban alig található hivatkozás a többnyire újkeletű adatbázisokban. Gyakori azonban az az eset is, amikor az on-line rendszerből kapható információk visszavezetnek kapcsolódó korábbi információkhoz.

A keresések nemigen ütköznek nehézségekbe, különösen akkor, ha közvetítő segítségét veszi igénybe a kereső személy. Ilyenkor a felhasználónak azonban meg kell értetnie a problémáit a közvetítő információs munkatárssal, és a terminálnál kell ülnie a keresési folyamat alatt, hogy a relevanciát gyorsan elbírálhassa. Így igen hatékony keresési eredmények várhatók, hasonlóan a jól felszerelt könyvtár polcain levő könyvek közötti böngészés esetéhez. Ha időt és fáradságot szánnak az információkereső nyelvek és az adatbázisok jellemzőinek minimális szintű elsajátítására, sikeres kereséseket végezhet-

nek a felhasználók önállóan is, azonban a tapasztalt közvetítő mindig segíthet.

A rendelkezésre álló lehetőségek közül az on-line keresés tekinthető az egyedüli kielégítő módszernek, amellyel a kutatók viszonylag kevés fáradsággal és időráfordítással lépést tarthatnak a sok új információs anyaggal. Sajnos széles körű elfogadását ma még a használattal kapcsolatos egyes problémák, főleg pedig a költségek hátráltatják. A felhasználók általában elégedettek, ők azonban csak töredékét képezik azoknak a szakembereknek, akik sikerrel használhatnák az ilyen rendszereket.

Az on-line információszolgáltatás ma még sok esetben a régi szokások falába ütközik, tehát nem fogja azonnal felváltani a begyökerezett módszereket. A költségek folyamatos csökkentése, az állandó propaganda és a felhasználók átállása szükséges az új információs módszer előnyeinek széles körű megértéséhez, elismeréséhez és tömeges elfogadásához.

/BROWN, C. P.: *On-line bibliographic retrieval systems use = Special Libraries*, 68. köt. 4. sz. 1977. p. 155–160/.

(Roboz Péter)

CONSER: Nemzetközi on-line periodikum-adatbázis kiépítése

A CONSER (Conversion of Serials = periodikumok adatainak konverziója) program amerikai és kanadai könyvtárak együttműködésére épül, célja retrospektív és kurrens periodikum-leírások géppel olvasható formává alakítása, s ezzel egy nemzetközi bibliográfiai adatbázis kiépítésének elősegítése. A közvetlen cél kezdetben évi százezer tétel feldolgozása, s a harmadik évtől a konverzió rendszeressé tétele.

Háttér

1973-ban egy munkacsoport az időszaki kiadványokkal kapcsolatban a következőket állapította meg:

a géppel olvasható periodikum-adattárak előállítói közt általában hiányzik a kapcsolat;

az adattárak közt tartalmi és formai inkompatibilitás észlelhető;

a meglévő vagy javasolt bibliográfiai szabványok terén meglehetősen zavar uralkodik.

Azt is megállapították, hogy a folyó programok egyike sem állítaná elő a kívánt adatbázist megfelelő ütemben. A bizottság úgy vélte, hogy csak együttes, összehangolt tevékenység eredményezheti a nagyszámú párhuzamos konvertálási munka megszűnését.

1973 végén a CONSER program be is indult, gyors ütemben meghatározva a célkitűzést, elkészítve és elfogadva több ajánlást. A *Council on Library Resources* (CLR) elvállalta a program irányítását, és megkezdődtek a tárgyalások az OCLC-vel (*Ohio College Library Center* = *Ohioi Egyetem Központi Könyvtára*) az induló adatbázis átmeneti létrehozásáról. Az OCLC-re azért esett a választás, mert nagy interaktív adattárral rendelkezett.

1974-ben tisztázódtak a program résztvevői, és megkezdtek a bibliográfiai formátum technikai kérdéseinek vizsgálatát. A program végül is 1975 novemberében indult meg. Azóta kevés látványos eredmény született. A program fő problémájává a kommunikáció kérdése vált: a munkálatok belterjessé váltak, a könyvtárosok keveset tudnak fejlődéséről. Annyi mindenesetre észrevehetővé vált, hogy a program — az eredeti elképzelésekkel szemben — jelentős késésben van.

Technikai kérdések

A résztvevők és az adatbázis

A program tíz intézmény részvételével indult s később még kettővel bővült. Az adatbázis alapjaként a *Minnesota Union List of Serials* 72 ezer géppel olvasható tételből és 35 ezer utalóból álló adattárát vették át, s a tervek szerint ezt egészítették volna ki folyamatosan az LC MARC, az OCLC és a kanadai MARC leírásokkal. A munka állásáról közelebbit nem tudunk.

A rekordok formátuma

Az elmúlt évtizedben nagyszámú szabályzat, szabvány és formátum keletkezett, s köztük elég lényegesek az eltérések. A legrégebbi, amelyik többé-kevésbé a későbbi szabályzatok alapjául is szolgál, az AACR (*Anglo-American Cataloguing Rules* = *Angol-Amerikai Katalógizálási Szabályzat*). Minthogy azonban a CONSER program a lehető legnagyobb mennyiségű inputra törekszik, elfogad korábbi ALA (*American Library Association* = *Amerikai Könyvtáros Egyesület*) szabályzatok szerinti leírásokat is. Más szóval: a résztvevők a meglévő formában adhatják meg katalógizált tételeiket, az egységesítést a *Library of Congress* és a *Canadian National Library* végezné. Formátumként az LC MARC-S kissé módosított — a CAN MARC-S és az ISDS bizonyos vonásait is figyelembe vevő — alakját kívánják alkalmazni. A CONSER formátum — amely nem szabvány — több kompromisszum során alakul ki, s ezek egy része újabb problémákat vet fel.

Költségek

Az ismert költségadatok zöme egyelőre csak durva becslés. Az egyetlen pontosabb adat: a CLR 1975-ben

több mint negyedmillió dollárt és két főnyi személyzetet biztosított a program irányítására és koordinálására. A költségek elemei: a) a konvertálás központi költségei; b) terminál és kommunikációs költségek; c) számítógéphasználati költségek; és d) szolgáltatási és előállítási költségek. A résztvevőkre háruló input költség 30–100 ezer dollár között várható, a gépi költségeket várhatóan az OCLC vállalja. Jelentős külső támogatást is keresnek.

A program kritikája

Már 1974 októberében többen vitatták a program tervezését és politikáját. Egyesek megkérdőjelezték a CONSER illetékességét és alkalmasságát egy országos (sőt: nemzetközi) katalógizálási program végrehajtását illetően. A kritikákat a program irányítói máig sem cáfolták kielégítően.

Következtetések

Az az elképzelés, hogy minden tétel csak egyszer kerüljön katalógizálásra, néhány éve még álmoknak tűnt, ma elérhető közelségbe került, még periodikumok esetében is. Ha a program alapján elkészül a két észak-amerikai ország közös periodikum-adatbankja, ez egyúttal inputot is szolgáltat a párizsi nemzetközi adattár számára. A CONSER-nek nemcsak ez a végterméke jelentős, hanem az általa létrehívott együttműködés is, amelyhez hasonló mértékűre még nem volt példa.

/WITTIG, G. R.: CONSER (co-operative conversion of serials project); building an on-line international serials data base. = *Unesco Bulletin for Libraries*, 31. köt. 5. sz. 1977. p. 305–310./

(Sárdy Péter)

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX